

Секція: Економіка і управління підприємством

Міщук Євгенія Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри
обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування
Криворізький національний університет
м. Кривий Ріг, Україна

РІВЕНЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ЯК КРИТЕРІЙ ОЦІНКИ ДОЦІЛЬНОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ЗАХОДУ

Показник рівня економічної безпеки підприємства (з урахуванням безпеки його стейкхолдерів різних груп) ґрунтується на відношенні двох складників. Чисельник – це сума двох показників: нестачі прибутку до оподаткування (ΔEBT) і недоосвоєної величини витрат, необхідних на забезпечення економічної безпеки різних груп стейкхолдерів. При цьому ΔEBT розраховується як сума, яку підприємство недоотримує через невиконання заздалегідь установлених порогових значень відповідних індикаторів різних видів його економічної безпеки. Знаменник представляє собою абсолютне значення мінімально необхідної величини прибутку до оподаткування (лімінальне). Ця величина визначається сумою фактичного значення показника EBT і його нестачі [1]. Проте при визначенні доцільності стратегічного заходу увага акцентується не на цій величині, а на її зміні, тобто по суті – на динаміці цієї нестачі ($\Delta EBT_{сз}$) за формулою:

$$\Delta EBT_{сз} = \Delta EBT_{до} - \Delta EBT_{після}, \quad (1)$$

де $\Delta EBT_{до}$, $\Delta EBT_{після}$ – величини нестач прибутку до оподаткування відповідно до і після впровадження стратегічного заходу, грн.

Приміром, якщо розглядати в якості стратегічного заходу операції злиття та поглинання (надалі операції M&A), то нова величина нестачі EBT компанії-покупця буде дорівнювати сумі величини нестачі, яка матиме місце після операції M&A та нестачі EBT підприємства – об'єкта операції, яке планується приєднати до компанії:

$$\Delta EBT_{нова} = \Delta EBT_{покм} + \Delta EBT_n, \quad (2)$$

де $\Delta EBT_{нова}$ – нова скоригована величина нестачі EBT у компанії – покупця, яка враховує нестачу EBT нового підприємства – об'єкта операції М&А, грн.; її критерієм є прагнення до нуля;

$\Delta EBT_{нокм}$ – величина нестачі EBT у компанії – покупця, яка може бути отримана після операції М&А (тобто величина, на яке буде отримане замість фактичного значення), грн.; її критерієм є прагнення до нуля;

ΔEBT_n – величина нестачі EBT у підприємства – об'єкта операції М&А, грн.

Стосовно економічної безпеки стейкхолдерів, яка представляє собою безпеку тих їх економічних інтересів, які залежать від даного підприємства, відмітимо наступне. Як показано в попередніх дослідженнях [1], її оцінка ґрунтується на визначенні нестачі величини неосвоєних витрат (ΔBH). Дана нестача визначається як різниця між лімінальною (пороговою) сумою, яку необхідно (бажано) було понести для задоволення економічних інтересів стейкхолдерів ($Bл$) та фактичною величиною понесених витрат ($Bф$):

$$\Delta BH = \begin{cases} Bл - Bф, & \text{при } Bл > Bф; \\ 0, & \text{при } Bл \leq Bф. \end{cases} \quad (3)$$

Аналогічно до величини нестачі прибутку EBT , у наслідок здійснення стратегічних заходів, у т.ч. операції М&А, фактична величина неосвоєних витрат, яка мала місце до впровадження такого заходу зміниться і складатиме таку величину ($\Delta BH_{сз}$):

$$\Delta BH_{сз} = \Delta BH_{до} - \Delta BH_{після}, \quad (4)$$

або

$$\Delta BH_{нов} = \Delta BH_{нокм} + \Delta BH_n, \quad (5)$$

де $\Delta BH_{до}$, $\Delta BH_{після}$ – величини неосвоєних витрат відповідно до і після впровадження стратегічного заходу, грн.;

$\Delta BH_{нов}$ – нова скоригована величина неосвоєних витрат у компанії – покупця, яка враховує суму неосвоєних витрат нового підприємства – об'єкта операції М&А, грн.; її критерієм є прагнення до нуля;

$\Delta BH_{нокм}$ – величина неосвоєних витрат у компанії – покупця, яка може бути отримана після операції М&А, грн.; її критерієм є прагнення до нуля;

ΔBH_n – величина неосвоєних витрат у підприємства – об'єкта операції

М&А, грн.

Таким чином, оцінку доцільності стратегічного заходу пропонуємо здійснювати з урахуванням вищенаведених змін нестачі прибутку EBT і суми неосвоєних витрат:

$$P_{сз} = 1 - \frac{\Delta EBT_{сз} + \Delta BH_{сз}}{EBT_{сз} + \Delta EBT_{сз}}, \quad (6)$$

де $P_{сз}$ = рівень економічної безпеки підприємства, досягнутий унаслідок впровадження стратегічного заходу, ч. од.;

$EBT_{сз}$ – величина прибутку до оподаткування, яка матиме місце на підприємстві внаслідок впровадження стратегічного заходу, грн.

Для остаточного прийняття рішення про доцільність стратегічного заходу повинен виконуватися такий критерій:

$$P_{сз} > Pф(ЕкБ), \quad (7)$$

де $Pф(ЕкБ)$ – фактичний рівень економічної безпеки підприємства, який мав місце без (або до) впровадження стратегічного заходу, який аналізується, ч. од.

Для інтерпретації отриманих значень можна скористатися шкалою, наведеною в табл. 1.

Таблиця 1

Шкала інтерпретації можливих рівнів економічної безпеки підприємства

Діапазон кількісних значень рівня безпеки	Якісна інтерпретація
$P=0$	катастрофічний рівень економічної безпеки, він же середній рівень небезпеки
$0 < P < 0,25$	мінімальний рівень економічної безпеки, він же низький рівень небезпеки
$0,25 \leq P < 0,5$	низький рівень економічної безпеки
$0,5 \leq P < 0,75$	середній рівень економічної безпеки
$0,75 \leq P < 1,0$	високий рівень економічної безпеки
$P=1,0$	дуже високий рівень економічної безпеки

Джерело: складено автором на основі застосування методу Делфі, в якому експертами були працівники служб безпеки гірничо-збагачувальних комбінатів Кривбасу

Операції злиття та поглинання також пропонуємо здійснювати аналогічно, на підставі їх впливу на рівень економічної безпеки підприємства (компанії – покупця) з урахуванням залежної від нього частини економічної безпеки персоналу, власників і територіальної громади. Для цього необхідно визначити скорегований рівень економічної безпеки компанії-покупця. Він представляє собою рівень, який може бути досягнутим після операції М&А ($P_{M\&A}^C$) з урахуванням зміни нестачі величини ЕВТ і зміни величини неосвоєних витрат. Пропонуємо оцінювати його за формулою:

$$P_{M\&A}^C = 1 - \frac{\Delta EBT_{нова} + \Delta ВН_{нов}}{EBT_{M\&A} + \Delta EBT_{нова}} \quad (8)$$

де $\Delta EBT_{нова}$ – нова скоригована величина нестачі EBT у компанії – покупця, яка представляє собою суму двох нестач: перша – це нестача EBT у компанії – покупця, яка може бути отримана після операції М&А, а друга – це величина нестачі EBT у підприємства – об'єкта операції, грн.; її критерієм є прагнення до нуля;

$EBT_{M\&A}$ – величина EBT , що матиме місце у компанії – покупця після операції М&А, грн.;

$\Delta ВН_{нов}$ – нова скоригована величина неосвоєних витрат у компанії – покупця, яка враховує суму неосвоєних витрат нового підприємства – об'єкта операції М&А, грн.; її критерієм є прагнення до нуля.

Для остаточного прийняття рішення про доцільність операції М&А повинен виконуватися такий критерій:

$$P_{M\&A}^C > Pф(ЕкБ), \quad (9)$$

де $Pф(ЕкБ)$ – фактичний рівень економічної безпеки компанії, який був до операції злиття та поглинання, ч. од.

Запропоновані методичні підходи є уніфікованими і можуть бути використані для будь-яких стратегічних заходів, а не тільки операцій злиття та поглинання. Приміром таких заходів може слугувати й довгостроковий

реальний інвестиційний проект. Оцінка його доцільності також має ґрунтуватися на порівнянні рівня економічної безпеки без нього та із урахуванням його впровадження. При цьому додатковим індикатором може слугувати запропонований показник безпекокорисності інвестиційного проекту (BKi):

$$BK_i = \frac{\Delta EBT_t - \frac{\Delta EBT_{T_{\text{ц}}}}{(1+q)^{T_{\text{ц}}}}}{\sum_{t=1}^{T_{\text{ц}}} \frac{It}{(1+q)^t}}, \quad (10)$$

де $T_{\text{ц}}$ – горизонт життєвого циклу проекту, років;

t – період початку впровадження інвестиційного проекту, рік;

ΔEBT_t , $\Delta EBT_{T_{\text{ц}}}$ – розрахункова сума нестачі прибутку до оподаткування, відповідно до впровадження інвестиційного проекту і після, грн.;

q – коефіцієнт дисконтування за проектом, ч.од.;

It – сума інвестицій у періоді t , грн.

Важливо врахувати, що протягом усього періоду впровадження проекту, величина нестачі EBT може змінюватися, а тому також необхідно дисконтувати усі можливі значення. При цьому, період отримання ефектів від скорочення величини EBT може не співпадати з періодом життєвого циклу проекту.

Аналогічним чином – за формулою 10 можливо розрахувати рівень економічної безпеки стейкхолдерів, тільки замість ΔEBT використати суму неосвоєних витрат.

Таким чином, запропоновані методичні підходи до оцінки доцільності стратегічних заходів мають наукову новизну та практичну цінність, особливо у сучасних умовах економічної кризи, наслідками якої стануть масові банкрутства та ліквідації підприємств, які не впровадять відповідні заходи для підтримки власної економічної безпеки.

Література

1. Міщук Є.В. Методологія оцінювання економічної безпеки стейкхолдерів підприємства як складника його економічної безпеки. Вісник КНУТД. Серія: економічні науки. 2019. № 6 (136). С. 78-84.